

ФУНКЦІОНАЛЬНІ СКЛАДОВІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

БІЛЕЦЬКИЙ Ігор

доктор економічних наук, професор

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

<https://orcid.org/0000-0002-4125-3931>

igor.biletskyi@kname.edu.ua

КОНДРАТЕНКО Наталія

доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту і адміністрування

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

<https://orcid.org/0000-0003-3305-9570>

2123kondratenko@gmail.com

РУДАЧЕНКО Ольга

доктор економічних наук, професор кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

<https://orcid.org/0000-0001-9597-5748>

polkin87@ukr.net

У статті обґрунтована актуальність визначення функціональних складових управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання. Встановлено, що проблеми ефективного управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання зумовлено постійним підвищенням ризиків господарської діяльності, наявністю та зростання яких може призвести до значного зниження рівня фінансового та економічного стану суб'єктів господарювання. Метою статті є визначення функціональних складових управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання та особливостей її забезпечення в умовах зовнішніх і внутрішніх загроз.

Зазначено, що фінансово-економічна безпека є важливою частиною управління суб'єктом господарювання, яка захищає: фінансові інтереси підприємства від шкідливих внутрішніх і зовнішніх загроз та інтереси власників; контролює фінансові ресурси; має здатність протистояти існуючим і майбутнім небезпекам, які можуть завдати значні економічної шкоди. Встановлено, що ФЕБ є однією із важливих характеристик забезпечення захисту діяльності будь якого суб'єкта господарювання від впливу негативних факторів зовнішнього та внутрішнього оточення і відображає рівень ефективності та стабільності його функціонування. До того ж, оцінка фінансового стану підприємства та спостереження за використанням його економічного потенціалу є необхідною умовою для створення системи фінансової та економічної безпеки підприємства.

Відзначено, що проблема управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання в умовах сьогодення та практична реалізація її функціональних складових була і залишається актуальною для вітчизняних підприємств, оскільки система менеджменту ФЕБ передбачає не лише визначення та відстеження змін рівня безпеки загалом, але й систематичне вдосконалення процесу взаємодії суб'єктів та об'єктів безпеки. У результаті проведеного дослідження функціональних складових управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання зроблено висновок про взаємозв'язок між управлінням ФЕБ та фінансовою діяльністю підприємства, що дало змогу конкретизувати об'єкти ФЕБ та визначити спектр пріоритетних завдань суб'єктів безпеки.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, функціональні складові, управління, суб'єкти господарювання

FUNCTIONAL COMPONENT MANAGEMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF BUSINESS ENTITIES

BILETSKYI Ihor, KONDRATENKO Nataliia, RUDACHENKO Olha

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

The article substantiates the relevance of determining the functional components of financial and economic security management of business entities. It is established that the problems of effective management of financial and economic security of business entities are caused by the constant increase in the risks of economic activity, the presence and growth of which can lead to a significant decrease in the level of financial and economic status of business entities. The purpose of the article is to determine the functional components of financial and economic security management of business entities and the features of its provision in conditions of external and internal threats. It is noted that financial and economic security is an important part of the management of a business entity, which protects: the financial interests of the enterprise from harmful internal and external threats and the interests of owners; controls financial resources; has the ability to resist existing and future dangers that can cause significant economic damage. It is established that FES is one of the important characteristics of ensuring the protection of the activities of any business entity from the influence of negative factors of the external and internal environment and reflects the level of efficiency and stability of its functioning. In addition, assessing the financial condition of an enterprise and monitoring the use of its economic potential is a necessary condition for creating a system of financial and economic security for an enterprise. It is noted that the problem of managing the financial and economic security of a business entity in the present conditions and the practical implementation of its functional components has been and remains relevant for domestic enterprises, since the FES management system involves not only determining and tracking changes in the level of security in general, but also systematically improving the process of interaction between entities and security objects. As a result of the study of the functional components of managing

the financial and economic security of business entities, a conclusion was made about the relationship between FES management and the financial activities of the enterprise, which made it possible to specify the FES objects and determine the range of priority tasks of security entities.

Keywords: *financial and economic security, functional components, management, business entities*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Актуальність теми дослідження зумовлена постійним підвищенням ризиків господарської діяльності, наявності та зростання яких може призвести до значного зниження рівня фінансового та економічного стану суб'єктів господарювання. В сучасних умовах, кожен представник бізнесу повинен розробляти та впроваджувати власну систему фінансово-економічної безпеки (ФЕБ). Фінансово-економічна безпека підприємства має об'єкти та суб'єкти управління; сукупність фінансових інтересів підприємства; функції, принципи і методи управління; організаційну структуру; нормативно-правове та інформаційне забезпечення тощо. Також вона має функціональні складові управління, які забезпечують ефективне використання всіх видів ресурсів суб'єкта господарювання: матеріальних, фінансових, інформаційних, трудових та інфраструктурних.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання призначено багато праць провідних вчених-економістів. Серед них: Головкова Л. [1], Васильців Т. [2], Вергун А. [3], Левковець Н. [4], Орлик О. [5], Подольчак Н. [6], Преображенська О. [7] та ін. Але, незважаючи на значний доробок вказаних авторів, сьогодні існує нагальна потреба ґрунтовного дослідження функціональних складових управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання, які є ключовими для її забезпечення та можливості ефективного використання всіх видів ресурсів підприємства.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є визначення функціональних складових управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання та особливостей її забезпечення в умовах зовнішніх і внутрішніх загроз.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

На сучасному етапі розвитку національної економіки є багато факторів, які негативно впливають на діяльність суб'єктів господарювання. Ці фактори порушують рух матеріальних і фінансових потоків, які призводять до значних збитків, що є передумовою для втрати фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств. З цієї причини головним завданням для успішного розвитку українських підприємств є створення ефективної системи управління фінансово-економічною безпекою.

Фінансово-економічна безпека є структурною складовою національної безпеки, яка підпорядковує ряд складників: фінансову безпеку домогосподарств (особистості) та фінансову безпеку підприємств (установ, організацій) – на мікрорівні та бюджетну, боргову, грошово-кредитну, валютну, інвестиційну, банківську безпеку та безпеку небанківського фінансового сектору – на макрорівні. Кожна із структурних складових фінансово-економічної безпеки характеризується певними особливостями та проблемами забезпечення [8].

Фінансово-економічна безпека є важливою частиною управління суб'єктом господарювання, яка захищає: фінансові інтереси підприємства від шкідливих внутрішніх і зовнішніх загроз та фінансові інтереси власників; контролює фінансові ресурси; має здатність протистояти існуючим і майбутнім небезпекам, які можуть завдати значні економічної шкоди. Фінансово-економічна безпека має бути адаптована до змін економічного середовища суб'єкта господарювання.

Управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання в Україні сьогодні є достатньо складним процесом, що пов'язано із неможливістю адекватного прогнозування ефективності їх діяльності під час військової агресії РФ, впливом зовнішніх факторів, територіальної приналежності підприємств, умов виробництва, можливостей менеджменту забезпечити реагування на внутрішні загрози і збільшити результативність реалізації захисних заходів та дій суб'єктів безпеки.

Забезпечення належного рівня фінансової та економічної безпеки підприємства сприяє досягненню його стратегічних, тактичних цілей і завдань, а також його доступу до економічних і фінансових ресурсів і ринків. Це також створює умови для швидкого подолання будь-яких загроз і небезпек для функціонування підприємства. Метою забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання є досягнення найвищої ефективності та стабільності його функціонування, а також створення передумов для подальшого розвитку шляхом своєчасного виявлення та запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам. Фінансово-економічна безпека підприємства характеризується великою складністю системи внутрішніх і зовнішніх фінансово-економічних відносин, які є різноплановими (табл. 1).

Складові фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання

Критерій	Вид	Складові
За об'єктами захисту	економічна безпека	матеріально-технічні ресурси; техніко-технологічна; кадрова; інформаційна; зовнішньоекономічна; ринкова
	фінансова безпека	бюджетна; банківська; страхова; інвестиційна; фондова; грошово-кредитна; валютна
За видами діяльності суб'єкта господарювання	операційна	пов'язана з виконанням основної та інших видів операційної діяльності: виробництво та реалізація товарів, робіт, послуг
	інвестиційна	відповідає за виконання політики підприємства щодо інновацій та інвестицій, включаючи придбання та продаж необоротних активів, заснування та продаж дочірніх підприємств тощо
	фінансова	пов'язана із отриманням і поверненням кредитів, а також емісією цінних паперів

*Джерело: сформовано авторами за [9]

ФЕБ є однією із важливих характеристик забезпечення захисту діяльності будь якого суб'єкта господарювання від впливу негативних факторів зовнішнього та внутрішнього оточення і відображає рівень ефективності та стабільності його функціонування. Тобто, роль та значення фінансово-економічної безпеки у діяльності суб'єктів господарювання проявляється у наступному (рис. 1).

Управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання спрямоване на виконання певної сукупності завдань. Серед них найбільш важливими можна вважати:

- встановлення реальних і прогнозованих потенційних загроз і небезпек;
- виявлення способів їх попередження, послаблення або ліквідацію наслідків їх впливів;
- знаходження шляхів і засобів, необхідних для забезпечення безпеки підприємства;
- створення власної служби безпеки підприємства або звернення та взаємодію із державними або приватними організаціями тощо [10].

Організація управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання включає в себе:

- створення організаційної структури управління ФЕБ;
- встановлення центрів відповідальності за виконання завдань;
- визначення прав, обов'язків і відповідальності керівників та працівників окремих структурних підрозділів щодо рівня фінансово-економічної безпеки підприємства;
- моніторингу рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Рис. 1. Значення фінансово-економічної безпеки у діяльності суб'єктів господарювання

* Джерело: сформовано авторами

До принципів управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання слід віднести наступні:

- застосування програмно-цільового управління в забезпеченні ФЕБ підприємства;
- обов'язкове визначення сукупності власних фінансових інтересів суб'єкта господарювання щодо його місії;
- інтегрованість механізму управління ФЕБ підприємства в загальну систему його фінансово-економічної діяльності;
- забезпечення збалансованості фінансово-економічних інтересів підприємства, його підрозділів та особисто персоналу;

- взаємна матеріальна відповідальність персоналу і керівництва за стан ФЕБ;
- необхідність постійного моніторингу реальних та потенційних загроз ФЕБ;
- відповідність заходів щодо забезпечення ФЕБ економічній стратегії розвитку підприємства;
- координація між собою всіх вжитих заходів із забезпечення ФЕБ на підприємстві;
- необхідність і своєчасність удосконалення системи ФЕБ підприємства;
- організаційне та методичне забезпечення системи управління ФЕБ підприємства;
- мінімізація витрат на забезпечення ФЕБ суб'єкта господарювання.

Фінансові ризики є важливою частиною управління ФЕБ суб'єкта господарювання. Фінансовий ризик є об'єктивним явищем, яке супроводжує всі види фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Політика управління фінансовими ризиками представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, яка полягає в розробці системи заходів з нейтралізації можливих фінансових наслідків ризиків пов'язаних із здійсненням управління фінансовими ризиками (ФР) і передбачає здійснення відповідних заходів:

- ідентифікація ФР;
- оцінка інформації;
- вибір методів оцінки ФР;
- визначення розмірів збитків ФР;
- дослідження факторів ФР;
- встановлення граничних рівнів ФР;
- визначення напрямків нейтралізації ФР;
- вибір механізмів нейтралізації ФР;
- моніторинг заходів [11].

Оцінка фінансового стану підприємства та спостереження за ефективним використанням його економічного потенціалу є необхідною умовою для створення системи фінансової та економічної безпеки підприємства. Моніторинг і контроль стану рівня фінансово-економічної безпеки створює можливості для виявлення на ранніх стадіях ознак кризового стану та оцінки його масштабів для:

- дослідження основних фактори його прояву;
- розробки заходи щодо запобігання кризи та упередження банкрутства;
- контролю виконання заходів за допомогою фінансових інструментів.

Необхідно зазначити, що під час воєнного стану та бойових дій на території нашої країни, будь-який суб'єкт господарювання підпадає під вплив великої кількості шкідливих факторів зовнішнього середовища, які значно загрожують його існуванню. Таким чином, можна стверджувати, що такі фактори, як «недосконалість законодавства, низька купівельна спроможність населення, низький фінансовий стан, неготовність підприємств до жорсткої конкуренції, великий податковий тиск відчуває негативний вплив на діяльність та рівень економічної безпеки підприємств» [12].

В умовах воєнного стану спостерігається посилення факторів, які значно впливають на управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання та ставлять питання про створення системи, яка відстежує стан і динаміку розвитку підприємств пріоритетних галузей економіки, щоб виявити наявні загрози та вжити певні заходи захисту. Основними цілями моніторингу існуючої системи ФЕБ на підприємстві є наступні:

- оцінка стану та динаміки розвитку виробництва підприємства;
- виявлення деструктивних тенденцій і процесів розвитку потенціалу виробництва;
- визначення причин, джерел, характеру та інтенсивності дії загрозливих факторів і його впливу на потенціал фінансової системи;
- прогнозування наслідків дій загрозливих факторів як на потенціал фінансових ресурсів, так і на економічний потенціал підприємства.

Основою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств є поєднання таких функцій, як: контроль, планування, зворотній зв'язок, інформаційне забезпечення. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає вжиття таких заходів [13]:

- максимізація величини прибутку;
- підвищення рівня рентабельності його активів та власного капіталу;
- достатність фінансових ресурсів на всіх етапах економічного розвитку;
- фінансова стійкість та стабільність;
- безпека операційної, фінансової та інвестиційної діяльності;
- позитивний імідж.

Функціональні складові фінансово-економічної безпеки підприємства – це сукупність основних напрямів ФЕБ, кожна з яких характеризується власним змістом, набором функціональних критеріїв і способом забезпечення [14].

До основних функцій управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання відносяться: діагностична; планування; прогностична; встановлення відповідності; переговорна;

маневрування; структуроутворююча; цілепокладання; адаптаційна; конфігураційна; трансформаційна; контрольна; координаційна; комунікативна.

Функціональні складові управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання мають специфічний характер, який відображає ключові компетенції та методичне забезпечення менеджменту ФЕБ:

- встановлення відповідності між внутрішнім потенціалом підприємства та можливостями, небезпеками та загрозами, які існують у зовнішньому середовищі;
- можливості в домовленості з іншими суб'єктами господарювання, державними та міжнародними інституціями, взаємодія з якими зменшується коло небезпек і загроз для самого підприємства з огляду на існування власних інтересів і сприйняття реальності;
- маневрування - це метод, який використовує будь-яка компанія, щоб досягти безпечного та сталого розвитку у довготривалій перспективі шляхом контролю над діями інших ринкових агентів або співпраці з ними;
- структуротворчий аспект (виявляється в процесі розроблення управління фінансово-економічною безпекою та виявляється у формах розподілу та кооперації виконаних функцій, спрямованих на вирішення поставлених завдань і досягнення відповідного рівня фінансово-економічної безпеки підприємства), що дозволяє забезпечити не тільки життєздатність організації, але й її стратегічний розвиток за допомогою синергетичного ефекту взаємодії всіх її компонентів;
- адаптаційна, яка вимагає максимального рівня відповідальності підприємства щодо пристосування до зовнішнього середовища, що у підсумку дає можливість адекватно реагувати на виклики та загрози і своєчасно припинити свою діяльність;
- конфігураційна взаємодія, сутність якої полягає в досягненні стабільності фінансово-економічного стану суб'єкта господарювання протягом тривалого періоду часу. Тобто, управління фінансово-економічною безпекою підприємства має передбачати видалення чітких часових етапів розвитку, протягом яких підприємство може бути описане як певна стійка конфігурація його складових частин;
- трансформаційний процес - це те, що відбувається під час переходу суб'єкта господарювання від одного етапу стабільного розвитку (конфігурації) до наступного. Цей процес викликаний зовнішніми біфуркаціями і вимагає управління фінансово-економічною безпекою для зменшення ризиків та втрат, пов'язаних з цим переходом та збереженням життєздатності підприємства;
- методичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання, яке має ціллю встановити рівень фінансово-економічної безпеки та включає наступні методи: техніко-економічні розрахунки, балансовий, економіко-статистичний, економіко-математичний, експертних оцінок, реінжинірингу, логістики, оптимізації [15].

Такі методи дослідження, як техніко-економічні розрахунки, балансовий, економіко-статистичний, економіко-математичний, експертні оцінки, реінжиніринг, логістика та оптимізація, є базою методичного забезпечення фінансової та економічної безпеки підприємства.

Методичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання складаються з двох груп інструментів, призначених для ефективного управління ФЕБ. Перша група включає фінансово-економічні методи, які включають управління прибутком, витратами, капіталом, облік, фінансовий аналіз, планування, фінансове регулювання, страхування тощо. До другої групи входять економічні важелі, такі як прибуток, дохід, фінансові санкції, дивіденди, ціни, фінансові стимули, заробітна плата та ін.

Важливе місце в системі управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання займає інституційне забезпечення, яке є правовою основою для розробки та реалізації стратегії ФЕБ, а також прийняття управлінських рішень у цій галузі.

Зауважимо, що у системі фінансово-економічної безпеки фінансові інтереси суб'єкта господарювання є основним об'єктом захисту, і це одночасно впливає на структуру механізму управління ФЕБ. Підприємство може мати належний фінансовий стан лише тоді, коли його фінансові інтереси узгоджуються з інтересами зовнішнього середовища.

Таким чином, проблема управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання в умовах сьогодення та практична реалізація її функціональних складових була і залишається актуальною для вітчизняних підприємств, оскільки система менеджменту ФЕБ передбачає не лише визначення та відстеження змін рівня безпеки загалом, але й систематичне вдосконалення процесу взаємодії суб'єктів та об'єктів безпеки.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

У результаті проведеного дослідження функціональних складових управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання зроблено висновок про взаємозв'язок між управлінням ФЕБ та фінансовою діяльністю підприємства, що дало змогу конкретизувати об'єкти ФЕБ та визначити спектр

пріоритетних завдань суб'єктів безпеки. Перспективою подальших досліджень є побудова організаційного механізму управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання.

Література

1. Головкова Л.С., Якімова А.М. Сучасні проблеми формування системи фінансово-економічної безпеки залізнично-транспортного комплексу України. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2015. № 1. С. 56–69.
2. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / [Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В.] ; [за ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів : Видавництво, 2012. – 386 с.
3. Вергун А.М. Особливості управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Міжнародний науковий журнал. 2015. № 2. С. 27–31. URL: <http://er.knuid.com.ua/bitstream/123456789/1295/3/14296461909930.pdf>
4. Левковець Н.П. Принципи забезпечення економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Н.П. Левковець. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147039687.pdf>.
5. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його складові. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147039687.pdf>
6. Подольчак Н. Ю. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства / Н. Ю. Подольчак, В. Я. Карковська. – Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2014. – 268 с.
7. Преображенська О.С. Особливості управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 3. С. 384–387. URL: <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/81.pdf>
8. Управління фінансово-економічною безпекою держави та шляхи запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам: монографія / [Балабанич А.В., Гапонюк О.І., Горбашевська М.О., Кислова Л.А., Омельченко В.Я., Семкова Л.В. Мацука В.М., Осипенко К.В., Перепада Ф.Л.]. – М.: 2020.- 223 с.
9. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / монографія в 3 т. Т. 1 / [Г. В. Козаченко, О. М. Ляшенко, Ю. С. Погорелов та ін.] ; за заг. ред. Г. В. Козаченко. – Луганськ : Елтон-2, 2010. – 282 с.
10. Барановський, О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2004. – 759 с.
11. Тумар М.Б. Основи економічної безпеки підприємства. Навчальний посібник / М.Б. Тумар. – К.: «Хай-Тек-Прес», 2014. – 232 с.
12. Дикань В.Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки : монографія / В. Л. Дикань, І. Л. Назаренко; Українська державна академія залізничного транспорту – Харків : УкрДАЗТ, 2011. - 142 с.
13. Небава М.І., Міронова Ю.В. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.
14. Міценко Н. Г. Регулювання діяльності підприємств роздрібною торгівлі : монографія / Н. Г. Міценко, Т. Г. Васильців, Н. М. Заярна. – Львів : видавництво ЛКА, 2009. – 176 с.
15. Kondratenko, N.O. Organizational and methodical provision of the financial and economic security management of the enterprise / N.O. Kondratenko H. O. Doroshenko, I. A. Ternova, S. N. Babych, O. G. Dorosheko // Financial and credit activity: problems of theory and practice. 36. наук. праць – 2020. Т. 1, № 32. – С. 129 – 1375.

References

1. Golovkova L.S., Yakymova A.M. Suchasni problemy formuvannia systemy finansovo-ekonomichnoi bezpeky zaliznychno-transportnoho kompleksu Ukrainy [Current Issues of Financial and Economic Security System Formation of the Railway Transport Complex of Ukraine]. Zbiryk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy, 2015, no. 1, pp. 56–69.
2. Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia: monohrafiia [Financial and Economic Security of Ukrainian Enterprises: Strategy and Mechanisms of Ensuring]: monograph / [Vasylytsev T. H., Voloshyn V. I., Boikevych O. R., Karkavchuk V. V.]; [edited by T. H. Vasylytsev]. Lviv: Vydavnytstvo, 2012. 386 p.
3. Verhun A.M. Osoblyvosti upravlinnia finansovo-ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva [Peculiarities of Managing the Financial and Economic Security of an Enterprise]. Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal, 2015, no. 2, pp. 27–31. URL: <http://er.knuid.com.ua/bitstream/123456789/1295/3/14296461909930.pdf>
4. Levkovets N.P. Pryntsypy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Principles of Ensuring Economic Security of an Enterprise] [Electronic resource]. Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/08Inpese.pdf
5. Orlyk O.V. Mekhanizm upravlinnia finansovo-ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva ta yoho skladovi [Mechanism for Managing Financial and Economic Security of an Enterprise and Its Components]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147039687.pdf>.
6. Podolchak N.Yu., Karkovska V.Ya. Orhanizatsiia ta upravlinnia systemoiu finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Organization and Management of the Financial and Economic Security System of the Enterprise]. Lviv: Vyd-vo NU "Lvivska politehnika," 2014. 268 p.
7. Preobrazhenska O.S. Osoblyvosti upravlinnia finansovo-ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva [Peculiarities of Managing the Financial and Economic Security of the Enterprise]. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky, 2015, no. 3, pp. 384–387. URL: <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/81.pdf>
8. Balabanyts A.V., Haponiuk O.I., Horbashevska M.O., Kyslova L.A., Omelchenko V.Ya., Semkova L.V., Matsuka V.M., Osypenko K.V., Perepadia F.L. Upravlinnia finansovo-ekonomichnoi bezpekoiu derzhavy ta shliakhy zapobihannia zovnishnim i vnutrishnim zahrozam: monohrafiia [Managing Financial and Economic Security of the State and Ways to Prevent External and Internal Threats]: monograph. M., 2020. 223 p.

-
9. Kozachenko H.V., Liashenko O.M., Pohorelov Yu.S., et al. Systema ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo [Economic Security System: State, Region, Enterprise]: monograph in 3 vols. Vol. 1 / edited by H.V. Kozachenko. Luhansk: Elton-2, 2010. 282 p.
 10. Baranovskyi O.I. Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia): monohrafiia [Financial Security in Ukraine (Methodology for Assessment and Mechanisms for Ensuring)]: monograph. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2004. 759 p.
 11. Tumar M.B. Osnovy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: navchalnyi posibnyk [Fundamentals of Economic Security of the Enterprise: Study Guide]. Kyiv: "Khai-Tek-Press," 2014. 232 p.
 12. Dykan V.L., Nazarenko I.L. Kompleksna metodyka vyznachennia rivnia ekonomichnoi bezpeky: monohrafiia [Comprehensive Methodology for Determining the Level of Economic Security]: monograph. Ukrainiska derzhavna akademiia zaliznychnoho transportu. Kharkiv: UkrDAZT, 2011. 142 p.
 13. Nebava M.I., Mironova Yu.V. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: navch. posib. [Economic Security of the Enterprise: Study Guide]. Vinnytsia: VNTU, 2017. 73 p.
 14. Mitsenko N.H., Vasylytsev T.H., Zaiarna N.M. Rehuliuvannia diialnosti pidpriemstv rozdribnoi torhivli: monohrafiia [Regulation of Retail Enterprises Activities]: monograph. Lviv: Vydavnytstvo LKA, 2009. 176 p.
 15. Kondratenko N.O., Doroshenko H.O., Ternova I.A., Babych S.N., Dorosheko O.G. Organizational and Methodical Provision of the Financial and Economic Security Management of the Enterprise. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. Collection of Scientific Papers, 2020, vol. 1, no. 32, pp. 129–1375.